

POLIS

REVISTĂ DE ȘTIINȚE POLITICE

Volum XIII, Nr. 1 (47), Serie nouă, decembrie 2024-februarie 2025

SUMAR

EDITORIAL	7
Elitele politice la rotativa istoriei. Alegerile din 2024 Ciprian IFTIMOAEI	7
ELITELE POLITICE LA ROTATIVA ISTORIEI. ALEGERILE DIN 2024	25
Gânduri ale unui est-european în vremuri de răscruce. Prolog Anton CARPINSCHI	25
„For better or for worse”: anul electoral 2024 a arătat apartenența României la spațiul democrațiilor occidentale Valentin NAUMESCU	35
Alegerile prezidențiale din România anului 2024 – turul I. Elemente de geografie electorală Vicențiu Robert GABOR, Ciprian IFTIMOAEI	53
Anul 2024 – amurgul elitei politice de secol XX Marius VĂCĂRELU	71
Criza de încredere în leadershipul politic și în media. Populism și polarizare în comunicarea digitală la alegerile prezidențiale din 2024 Antonio MOMOC	87
Alegerile prezidențiale din România 2024: dezinformare și manipulare în campania lui Georgescu Mihai VACARIU	115
Discursul extremist în campania electorală pentru alegerile prezidențiale din 2024. Cazul Călin Georgescu Ilarian ȚIU	129
Emițător - receptor - emițător și jocul „oglinzilor paralele”: ecuația prin care alegerile din România au fost fraudate cu intervenția unor actori externi Radu CARP	147
Criza politică din România produsă de erorile CCR privind alegerile prezidențiale Cristi DANILEȚ	159

Întuneric și lumină. Operațiunea Rusiei din spatele celei mai severe amenințări la adresa democrației din România	169
Alexandru MURARU	
Noua retorică a naționalismului economic: suveranismul	185
Gabriel MURSA, Otilia BĂLINIȘTEANU, Cristian MANOLACHI	
Pathways to cabinet. The Politics of Ministerial Selection in Romania: Party Influence and Coalition Dynamics (2020-2024)	197
Laura VARTOLOMEI	
Securitatea societală ca mecanism discursiv al noilor populisme. Studiu de caz: România	207
Mălina-Maria RÎNDAȘU	
Dinamica formării elitei politice în funcție de vârstă	237
Costel Marian DALBAN	
Între elitele politice: Școala Gustiană la răscruce de drumuri (1939-1941)	255
Gabriela-Cătălina DANCIU	
INTERVIU	271
Dan Pavel: Să nu repetăm eroarea de a înlocui democrația imperfectă cu fascismul și/sau comunismul!	271
Interviu realizat de Ciprian IFTIMOAEI	
VARIA	293
Pourquoi et comment présenter „une France moderne” à Bucarest en 1989?	293
Cristian PREDA	
Persuasiune, frică și supunere: o comparație între trei state europene	333
Dragoș DRAGOMAN	
Crearea perfecțiunii. Eugenia de la mitologie la bioinginerie	355
Laura Cătălina DRAGOMIR JUVERDEANU	
Egalitatea de gen și non-discriminarea. Reglementări în dreptul muncii	375
Costel-Neculai DUNAVA	
The involvement of civil society in Suceava county in order to accommodate and integrate ukrainian refugees	393
Mirela-Emilia MIRONIUC	

EVENIMENT	413
„Sfârșituri alternative ale comunismului în România”, Iași, 13-15 decembrie 2024	413
Valeriu-Bogdan PREDA	
RECENZII	417
Elitele politice în actualitate	417
Adrian NETEDU	
Abordări internaționale privind apărarea economică și terorismul	423
Mădălina Virginia ANTONESCU	
Înarmarea în noua eră digitală	429
Sorin BOCANCEA	
The Political Architecture of the First Single Party in the History of Romania: The Front of National Rebirth	437
Grant Thomas HARWARD	
Participarea României alături de Germania la războiul împotriva Uniunii Sovietice	439
Florin GRECU	
Note despre autori	445
Instrucțiuni pentru autori	455
Instructions to authors	458

EDITORIAL

Elitele politice la rotativa istoriei. Alegerile din 2024

[Political elites at the turning point of history. 2024 elections]

Ciprian IFTIMOAEI

Abstract: *This editorial is an introductory study on the relationship between political elites and democracy. The theoretical framework is built upon the premise that society is inevitably led by an elite or multiple competing elites striving for political power. The first section of the paper clarifies the concept of "elite" along with related terms such as "elitism," "political elite," and "ruling class." The second section provides a theoretical synthesis of elite theories, tracing their evolution from classical elitism through radical and pluralist elitism to democratic elitism, reconciling political elites' role with democratic principles. Governmental and parliamentary elites emerge through political competition through free, fair, and timely elections. In other words, democracy is empirically defined as a set of procedures through which the masses (the people) periodically participate in elections to designate, by vote, the few (the elites) who will govern on behalf of the many. The section dedicated to the role of political elites in post-communist Romania explores the tension between elite conflict and consensus and how these dynamics have influenced the process of democratic consolidation. The results of the 2024 elections are analyzed in the context of a broader crisis affecting both political elites and democracy in a changing global landscape. A special section is devoted to the study of elites as reflected in past political science journal Polis publications. Finally, before the concluding remarks, the paper presents the theoretical and empirical contributions of researchers featured in the first issue of Polis in 2025.*

Keyword: *elites, political elite, democracy, democratic elitism, elections.*

Introducere

Cum poți să ajungi puternic, bogat, să te bucuri de prestigiu și privilegiu în societate? Problematika legată de cei puțini și puternici a fascinat

dintotdeauna oamenii. Ne întrebăm uneori, din curiozitate sau poate din invidie, cum se poate ajunge în vârful „piramidei sociale”, în acele poziții strategice de care depind colectarea, gestionarea și distribuirea resurselor

(financiare, materiale, logistice, umane) într-o societate. Ceea ce fac, bine sau rău, sau nu fac elitele conducătoare influențează soarta unui mare număr de oameni. Sunt puține persoanele care pot depune mărturie că s-au descurcat doar pe cont propriu, fără să fie influențate în vreun fel de cei aflați la putere sau de contextul socioeconomic marcat de consecințele acțiunii elitelor politice. Adesea ne întâlnim cu ipocrizia celor care spun că nu sunt interesați de politică, de politicieni, de cei aflați la putere (elitele politice), de impactul politicilor publice asupra calității vieții. În realitate, mare parte din ceea ce ni se întâmplă, bine sau rău, în viața cotidiană este rezultatul modului în care suntem guvernați.

Elitele se referă la grupuri de persoane, aflate în minoritate în raport cu masele/ poporul/ mulțimea, care în virtutea unor însușiri dobândite (merit, curaj, cunoștințe, aptitudini, oportunități) sau însușiri moștenite (averea, prestigiul, privilegiile) se poziționează de regulă la vârful organizațiilor (politice, sociale, economice, militare, culturale), controlând resursele, luând decizii importante pentru societate, impunându-și voința asupra celorlalți. A face parte din elită nu înseamnă că ești cel mai deștept, harnic, merituos dintre cei care compun această categorie socială. Prin urmare, nu există nicio contradicție în termeni atunci când folosim sintagma de elită politică. Dacă dorim să evităm asocierea termenului de „elită” (înțeleasă ca merit, meritocrație) de „politică”, avem la dispo-

ziție termeni sinonimici precum „guvernanți”, „clasa politică”, „clasa conducătoare”¹.

Elitismul este o abordare a politicii și istoriei care susține că societățile sunt conduse de un grup restrâns de indivizi (elita), responsabili de luarea deciziilor esențiale, de exercitarea sau influențarea puterii. Termenii „elitism” și „elitist” sunt adesea folosiți cu o conotație negativă pentru a descrie o viziune care favorizează un grup restrâns de „aleși” în detrimentul majorității populației. Însă, există și o utilizare pozitivă a termenului elitism atunci când ne referim la oamenii care se bucură de prestigiu, recunoaștere și apreciere în societate grație rezultatelor profesionale obținute într-un domeniu de activitate. În acest sens, elitismul este asociat adesea cu meritocrația.

În gândirea social-politică, elitismul a primit replica unor teorii și ideologii politice care au pariat pe rolul maselor în istorie: marxismul cu teoria luptei de clasă și populismul cu rolul jucat de popor în schimbarea socială. O abordare critică a fenomenului elitist a fost formulată și de teoreticienii democrației și pluralismului politic. Aparent, teoria elitelor (guvernarea unei minorități) este greu de acomodat cu teoria democrației (guvernarea majorității). Însă, după cum vom vedea în acest studiu, politologii au găsit o soluție teoretică și practică la ceea ce pare ireconciliabil – *elitismul democratic* –, pornind tocmai de la aspectele practice, concrete, empirice care țin de funcționarea democrației. Într-o democrație, elitele gu-

vernamentale constituie rezultatul alegerilor libere, corecte, organizate la termen, prin care cei mulți (poporul) delegă responsabilitatea conducerii statului către cei puțini (elitele) aflați în competiția pentru câștigarea puterii politice.

Spre o reconciliere a elitelor cu democrația²

Teoriile clasice despre elite (elitismul clasic) au fost formulate la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea de sociologii Vilfredo Pareto (1848-1923), Gaetano Mosca (1858-1941) și Robert Michels (1876-1936). Operele acestor clasici ai sociologiei au în comun ideea conform căreia societatea este condusă în mod inevitabil de o minoritate de indivizi pe care putem să o numim „elită guvernamentală”, „clasă conducătoare”, „clasă politică”, „elită politică”.

Elitismul clasic a fost în mare măsură o replică dată marxismului. Teoreticienii clasici ai elitelor susțin că o societate întemeiată pe egalitatea tuturor indivizilor este o utopie. Luând ca studiu de caz partidele socialiste germane, Robert Michels arată că, și în interiorul mișcării muncitoare, se constituie o structură oligarhică care, cu timpul, își asumă conducerea organizației respective³. Prin urmare, cei mulți nu conduc în mod direct, ci indirect prin reprezentanți sau delegați. Aceștia asumă actul conducerii în virtutea unor însușiri personale moștenite și/sau dobândite. De aici decurge și concluzia cum că

poporul nu conduce în niciodată, iar democrația (directă) nu este posibilă. Vi. Pareto a fost un critic al democrației parlamentare despre care spunea că este compromisă de elemente plutocratice ale căror acțiuni conduc la degenerarea elitelor. Și, totuși, Pareto avea o oarecare simpatie pentru democrația directă așa cum funcționa în Elveția timpului său⁴.

Funcționarea democrației în Italia de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea genera dezamăgire din cauza ineficienței liderilor aleși. Faptul că societatea nu poate fi guvernată direct de majoritate, ci de un grup restrâns de indivizi puternici, denumit elită, este o realitate de o elită este de domeniul evidenței. Nici Gaetano Mosca nu avea o simpatie prea mare pentru modul în care funcționa democrația timpului său. Totuși, în scrierile sale târzii, Mosca recunoaște utilitatea instituțiilor electivă și reprezentative pentru a asigura circulația elitelor în cadrul societății. În practică, democrația trebuie adaptată la condițiile socio-politice concrete, ceea ce implică delegarea responsabilității conducerii către o minoritate capabilă și dispusă să-și asume această sarcină. Minoritatea conducătoare (elita) este organizată, coerentă, legitimată prin însușirile intelectuale, morale, materiale ale membrilor săi⁵.

Dacă elitismul clasic considera masele ca având un rol pur decorativ în istorie, elitismul radical reevaluează relația dintre elite și mase, criticând dur modul în care elitele conduc societatea în interes propriu, în timp

ce majoritatea suportă consecințele deciziilor acestora. Această perspectivă pune accentul pe analiza empirică a elitelor, studiind impactul pe care îl au asupra societății. Formarea, funcționarea și transformarea elitelor sunt percepute ca probleme fundamentale ale societății capitaliste. Susținătorii elitismului radical (Th. Veblen, C. Wright Mills, G. William Domhoff) argumentează că puterea este concentrată în mâinile unui număr restrâns de indivizi, dar consideră că acest fenomen nu este un rezultat inevitabil al evoluției sociale. Spre deosebire de elitismul clasic, această perspectivă susține că dominația elitelor nu este nici necesară, nici dezirabilă.

În viziunea sociologului C. Wright Mills, elita puterii (*power elite*) este alcătuită din oamenii care ocupă cele mai importante poziții în ierarhia politică (*political directorate*), de cei care conduc marile corporații economice și financiare (*chief executives*) și de cei care au putere de decizie în domeniul apărării și securității naționale (*warlords*). Toți aceștia controlează centrele de decizie și se bucură de privilegiile inerente puterii, bogăției și celebrității⁶. Wright Mills se poziționează critic față de puterea elitelor și investighează perspectivele unor politici democratice și egalitare într-un context în care societatea americană era marcată de ideologia conservatoare și de influența marilor corporații. Această abordare critică a societății americane din prima jumătate a secolului XX evidențiază probleme precum

consumerismul, individualismul exagerat, inegalitățile socioeconomice, mecanismele de putere care perpetuau privilegiile elitei. C. Wright Mills conturează perspectivele unei democrații participative prin implicarea cetățenilor în viața politică în vederea distribuirii ceva mai echitabilă a beneficiilor rezultate din gestionarea puterii către straturile inferioare ale societății.

Pluralismul elitar reprezintă o punte teoretică între elitismului clasic (anti-democratic) și cel radical (critic la adresa elitelor) și elitismul democratic. Principala sa inovație constă în aplicarea unei metodologii pluraliste, spre deosebire de abordarea monistă a școlilor anterioare, pentru a analiza structura puterii în regimurile democratice. Potrivit lui Robert A. Dahl, puterea are o structură poliarhică, fiind distribuită între mai multe centre specializate pe diverse domenii, fiecare disputat de elite specifice. Nicio elită nu poate controla absolut toate aceste centre de influență din societate. În viziunea pluralistă, democrația este un sistem procedural prin care sunt selectați cei care vor lua decizii în materie de politici publice, formând astfel elita guvernamentală. Pluralismul democratic îmbină elemente ale democrației participative cu „teoria competitivă a democrației” formulată de Joseph A. Schumpeter. În esență, pluraliștii mizează pe competiția dintre elitele politice într-un cadrul democratic.

Elitismul pluralist a apărut ca o reacție la elitismul radical, care susținea că societatea este condusă de o

singură elită – *the power elite* – ce își perpetuează dominația, în timp ce masele suportă consecințele deciziilor acesteia. În opoziție cu această viziune, elitismul pluralist afirmă că puterea nu este concentrată într-un singur centru de influență, ci este dispersată în societate prin multiple centre, între care se stabilesc relații de cooperare sau conflict. În acest context, Raymond Aron subliniază că structura socială este modelată de interacțiunile dintre centrele de putere și diversele grupuri elitare care concurează pentru controlul asupra acestora. Viziunea sa elitară contrastează puternic cu elitismul clasic, care împarte societatea într-o elită dominantă și masele lipsite de influență⁷. Prin elită, Aron înțelege „minoritatea care, în orice societate, exercită funcția de conducere a comunității”⁸. Sociologul francez constată că nici un regim politic nu este pe deplin democratic întrucât puterea nu este exercitată în mod direct de către popor, ci este delegată prin mecanismul reprezentării unei multitudini de forțe politice.

Joseph A. Schumpeter propune să ne concentrăm asupra modului concret în care funcționează democrația. Astfel, vom observa că alegerile reprezintă un set de proceduri prin care cei mulți (poporul) participă la vot pentru alegerea celor puțini (elitele). Democrația, în viziunea lui Schumpeter, este un mecanism prin care majoritatea alegătorilor își desemnează, printr-un proces competitiv, reprezentanții ce vor alcătui guvernul, formând astfel elita guverna-

mentală⁹. Schumpeter a fost criticat de unii politologi pentru că a formulat o definiție a democrației „prea minimalistă”. Heinrich Best și John Higley apreciază că teoria schumpeteriană a democrației nu aprofundează aspectele legate de calitatea liderilor politici și a elitelor. Abordarea democrației ca un proces de tip cerere și ofertă presupune că cei mai buni vor câștiga competiția electorală. Însă, așa cum știința economică vorbește de existența monopoliurilor economice generate de funcționarea pieței libere, tot așa și competiția democratică ne aduce în situația de a fi conduși de elite corupte, incompetente sau chiar „degenerate”, cum ar spune Pareto¹⁰. În ciuda tuturor criticilor, contribuția lui Schumpeter la dezvoltarea teoriei democrației și a pluralismului elitar rămâne o referință esențială pentru sociologi și politologi.

Pentru Robert A. Dahl, democrația devine câmpul de cercetare în care este testată ipoteza pluralistă asupra structurii puterii. Poliarihiile funcționează în societățile în care oamenii participă la jocul democratic exercitând puterea și au convingeri legate de necesitatea respectării lor. Poliaria este un regim politic bazat pe pluralismul participării diverselor grupuri de interese în competiția politică și electorală. Puterea nu este exercitată de o singură elită, așa cum susținea Wright Mills, ci de o pluralitate de elite. Pentru Dahl, conceptul de elită se referă la conducătorii grupurilor elitare care intră în competiție pentru controlul puterii într-un anume

domeniu de activitate. Între grupurile care își adjudecă controlul puterii în diversele sfere de activitate există un sistem de interdependențe și de reglaje care conduc la un echilibru al centrelor de putere. În lipsa acestui echilibru, poliarihiile ar putea degenera în „vasi-poliarhii” sau ar regresa către oligarhii concurențiale sau hegemonii închise. Competiția dintre indivizi și grupurile de interese pentru a obține controlul în raport cu ceilalți este o caracteristică fundamentală a pluralismului democratic¹¹.

Elitismul democratic este o școală de gândire care încearcă să acomodeze teoria elitelor cu teoria democrației, să rezolve contradicția dintre „guvernarea minorității dominante” și idealul unei guvernări exercitate de către popor. Teoreticienii elitismului democratic răspund la întrebarea cum este posibilă democrația în condițiile în care societatea nu poate fi condusă de cei mulți, ci de către elite politice aflate într-o competiție permanentă pentru putere. Între elitismul pluralist și elitismul democratic nu există o linie de demarcație teoretică. Dimpotrivă, cele două școli elitare sunt atât de înrudite încât ar putea fi unite într-una singură. Liantul teoretic este reprezentat de lucrarea lui Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*.

O problemă importantă pentru elitismul democratic este cum gândesc elitele despre democrație (John Higley). În teoria clasică a elitelor, ideologia era văzută ca o „formulă politică” prin care elitele mobilizau masele. Totodată, prin ideologie eli-

tele politice oferă maselor propria lor interpretare cu privire la modul în care trebuie guvernată societatea. „Oricum, este un paradox major că nevoia ideologiilor de a rezona cu sentimentele non-elitei le induce în eroare pe acestea cu privire la schimbările sociale fundamentale care au loc, afirmă Higley”¹². Pentru elite, democrația reprezintă un regim politic care furnizează un cadru în care competiția politică și electorală este reglementată și „arbitrată” prin instituții și legi asupra cărora există un consens al majorității cetățenilor participanți la jocul politic. Pentru mase, democrația constituie cadrul instituțional care le garantează „participarea și opoziția”, precum și exprimarea preferințelor politice în funcție de oferta electorală a forțelor politice aflate în competiție electorală pentru câștigarea puterii executive.

Elitismul democratic înseamnă competiție între elitele politice, desfășurată într-un cadru democratic, care încurajează „participarea și opoziția”. Competiția dintre elitele politice nu exclude consensul acestora cu privire la viabilitatea democrației ca sistem de alegere a liderilor politici, de reprezentare a intereselor cetățenilor prin intermediul diverselor grupuri elitare și de formare a elitei guvernamentale responsabilă politic și sancționabilă electoral pentru conducerea statului. Sintetizând, elitismul democratic înseamnă că toate elitele politice sunt de acord că democrația este singura formulă instituțională (*the only game in town*, cf. Larry Diamond). care permite exprimarea,

reprezentarea și concurența intereselor divergente în societate astfel încât nicio elită să nu dețină puterea absolută. Într-o democrație consolidată, elitele politice nu ajung niciodată să se elimine fizic unele pe altele, ci doar să fie înlocuite în urma unor alegeri libere, corecte și la termen. Garanția funcționării și consolidării democrației este furnizată de consensul elitelor (*consensually united elites*) în jurul valorilor, principiilor și normelor democratice¹³.

Rolul elitelor în România după comunism

În perioada regimului comunist (1947-1989), cercetarea științifică a fenomenului elitar era un tabu. Potrivit ideologiei marxist-leniniste, societatea comunistă era una egalitaristă. Însă, evidențele empirice arătau fără tăgadă existența structurilor și ierarhiilor de putere. Care cercetător și-ar fi permis să studieze, de pildă, mecanismele de selecție, recrutare și promovare în elita comunistă? Sau, în termeni mai concreți, să cerceteze recrutarea lui Nicolae Ceaușescu în cadrul Uniunii Tineretului Comunist (UTC) din România, formațiune politică aflată în ilegalitate în anul admiterii sale (1933), până la preluarea funcției de secretar general al Partidului Muncitoresc Român (1965) redenumit Partidul Comunist Român (PCR)? Și în perioada comunistă a acționat „legea circulației elitelor”, teoretizată de sociologul Vilfredo Pareto. De exemplu, în 1972, dictatorul Ceaușescu a instaurat principiul

rotirii (circulației, n.m.) cadrelor ca principiu de bază în funcționarea PCR: secretarul general dispunea schimbarea periodică a demnitarilor statului și activiștilor politici pentru a împiedica perpetuarea acestora în anumite funcții de conducere și crearea unei „baze de putere” care să furnizeze o alternativă politică (contra-elită) la conducerea sa¹⁴.

După prăbușirea comunismului în Europa Centrală și de Est au apărut o serie de lucrări privind rolul jucat de elitele comuniste, mai întâi în reprimarea elitelor politice și intelectuale din perioada democratică anterioară instalării dictaturilor comuniste și, mai apoi, în ducerea la îndeplinire a directivelor partidelor comuniste cu asistența diriguitoare a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (PCUS), Cominternului (Internaționala Comunistă), urmat de Cominform (Biroului Comunist de Informații), NKVD-ului, respectiv a partidelor comuniste și polițiilor politice din țările satelite ale URSS. O parte din membrii elitei comuniste aveau să se reproducă în elitele postcomuniste prin formarea de partide socialist-naționaliste, socialiste, social-democrate sau prin infiltrarea în reînființatele partide istorice. România constituie un veritabil studiu de caz privind reproducerea unor elemente din eșalonul al II-lea al elitei comuniste în cadrul elitelor postcomuniste: în conducerile partidelor politice, instituțiile democratice, societatea civilă, managementul întreprinderilor cu capital majoritar de stat aflate sub control politic. Toate aceste elite au

acumulat resurse și privilegiile pe care le-au valorificat în competițiile electorale.

Tranziția românească de la comunism la capitalism a fost marcată mai degrabă de o stare conflictuală între elitele politice în atingerea unor obiective de politici publice. Elitele purtătoare ale unor ideologii de stânga (comunism, socialism, social-democrație) au militat pentru o tranziție lentă în care statul centralist să conserve cât mai multe prerogative în gestionarea economiei (păstrarea capitalului majoritar de stat în întreprinderi, privatizări controlate), reforma parțială a proprietăților naționalizate de regimul comunist, menținerea unei poziții de falsă neutralitate în raport cu SUA, Uniunea Europeană, Uniunea Republicilor Sovietelor Socialiste (URSS).

Primul moment de consens între elitele politice românești a fost semnarea de către liderii partidelor parlamentare a *Declarației de la Snagov* (21 iunie 1995), care statua acordul față de strategia națională pentru pregătirea aderării României la Uniunea Europeană. Semnarea acestui acord de către forțele politice românești a însemnat reînscriserea țării pe coordonatele democratice euro-atlantice din care a făcut parte înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, mai exact până la instaurarea dictaturii regale (1938-1940) a lui Carol al II-lea, urmată de dictatura antonesciană (1940-1944) și dictaturile comuniste (1947-1989). Al doilea moment de consens a fost marcat de ceremonia de ridicare a drapelului României

la sediul NATO din 2 aprilie 2004. Al treilea moment de consens politic elitar și de bucurie națională a fost aderarea țării la Uniunea Europeană (1 ianuarie 2007). Aderarea la UE a însemnat o certificare a faptului că România întrunea criteriile unei democrații în curs de consolidare, aflată pe o traiectorie ascendentă de la democrația electorală (oligarhiile competitive) spre democrația liberală (democrație avansată), cu o economie de piață funcțională, care se străduia să devină competitivă.

După trei decenii și jumătate de democrație, românii manifestă cel mai ridicat nivel de încredere în instituțiile percepute ca fiind autoritare, precum armata, biserica, pompierii și jandarmeria. La polul opus, cea mai mică încredere este contabilizată în dreptul partidelor politice, Guvern și Parlament. Partidele actuale funcționează ca structuri oligarhice, folosind statul în interes propriu, impunând o ordine juridică ce le consolidează dominația asupra majorității populației. Obiectivele sociale și economice ale liderilor politici nu coincid decât parțial cu nevoile reale ale cetățenilor pe care susțin că îi reprezintă. De asemenea, există un decalaj semnificativ între promisiunile făcute în campaniile electorale și inițiativele legislative concrete, ceea ce generează nemulțumire în rândul populației față de direcția în care se îndreaptă țara.

Elitele politice plutocratice au eliminat criteriile meritocratice din procesul de selecție, recrutare și promovare în funcțiile publice. Pluto-

crații își mențin și își extind influența prin alocarea unor resurse financiare semnificative pentru finanțarea partidelor politice, acțiuni de marketing electoral, controlul sau influențarea mass-media. Resursele bugetare sunt drenate de politicienii aflați la putere către grupuri de interese, transpartinice, sau către afaceri gestionate de rude și prieteni. Elita politică din România reflectă trăsăturile descrise de Thorstein Veblen în *Teoria clasei de lux*¹⁵, unde consumul ostentativ definește comportamentul plutocratic și cleptocratic al liderilor actuali. Corupția, răspândită la toate nivelurile, completează acest tablou al disfuncțiilor sociale care caracterizează elitele politice din România postcomunistă.

Alegerile din România anului 2024 și criza elitelor politice

În momentul în care aștern pe hârtie aceste rânduri, societatea românească este intens tulburată de consecințele Hotărârii Curții Constituționale din România (CCR) nr. 32 din 6 decembrie 2024 prin care a anulat alegerile prezidențiale, a dispus reluarea procesului electoral în integralitate (reprogramat pentru mai 2025) și a extins mandatul președintelui Klaus Iohannis până la validarea mandatului unui nou președinte¹⁶. În urma desfășurării turului I al alegerilor prezidențiale din 2024, s-au calificat pentru turul al II-lea de scrutin candidații Călin Georgescu (independent) și Elena Lasconi (USR).

Pe 28 noiembrie 2024, CCR a examinat cererea de anulare a alegerilor pentru funcția de Președinte al României din data de 24 noiembrie 2024, formulată de Cristian Vasile Terheș (Dosar nr. 3671F/2024), și a dispus reverificarea și renumărarea tuturor buletinelor de vot cuprinzând voturile valabil exprimate și cele nule la alegerile pentru funcția de Președinte al României din data de 24 noiembrie 2024. Ulterior, CCR a validat rezultatele renumărării voturilor valabil exprimate pentru funcția de Președinte al României – turul I de scrutin. Candidații clasați în turul II de scrutin (Călin Georgescu și Elena Lasconi) au contestat public Hotărârea CCR de anulare a alegerilor prezidențiale, calificată ca fiind antidemocratică. Klaus Iohannis a demisionat din funcția de Președinte al României pe data de 10 februarie 2025, demisie care a intrat în vigoare două zile mai târziu. Acest gest politic a mai redus din tensiunea acumulată la nivel societal. Președintele Senatului, Ilie Bolojan, a preluat prerogativele de Președinte interimar al României, conform prevederilor constituționale.

Campania electorală pentru alegerile prezidențiale din 2025 a demarat pe 18 februarie. Conform calendarului electoral stabilit de Biroul Electoral Central (BEC), primul tur de scrutin urmează să se desfășoare pe 4 mai, iar al doilea pe 18 mai 2025. Până cel mai târziu la data de 15 martie a.c. se pot depune candidaturile pentru funcția supremă în stat. Între timp, candidatul așa-numitului

pol suveranist, Călin Georgescu, a fost pus sub acuzare de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (PÎCCJ) pentru săvârșirea mai multor infracțiuni, printre care „instigare împotriva ordinii constituționale” și „inițierea sau constituirea unei organizații cu caracter fascist, rasist ori xenofob”¹⁷. Susținătorii săi, activiștii din partidele parlamentare Alianța pentru Unitatea Românilor (AUR) și Partidul Oamenilor Tineri (POT), ultrași din galeriile echipelor de fotbal au declanșat manifestații de stradă soldate cu rănirea forțelor de ordine, distrugerea de mobilier urban și agresarea unor jurnaliști de la televiziunile considerate „sorosiste” de către propaganda pro-Georgescu.

Pe data de 9 martie 2025, BEC a publicat decizia de respingere a candidaturii lui Călin Georgescu, contestată imediat de către acesta la CCR. În ședința din data de 11 martie 2025, Curtea Constituțională, în cadrul atribuției privind respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și în urma deliberărilor, cu unanimitate de voturi, a respins contestațiile formulate împotriva Deciziei BEC nr.18D din 9 martie 2025 privind respingerea înregistrării candidaturii independente a domnului Călin Georgescu la alegerile pentru Președintele României din anul 2025. Hotărârea CCR este definitivă și obligatorie pentru toate părțile.

Deși în spațiul public au apărut o serie de clarificări privind modul în care Călin Georgescu a desfășurat campania electorală din 2024, fără niciun fel de cheltuieli înregistrate la

Autoritatea Electorală Permanentă, precum și aspecte care țin de ingerința unor actori statali externi, acesta continuă să fie susținut prin manifestări de stradă, inclusiv prin declarații din partea unor personalități publice (ex: Elon Musk) din SUA, apropiate președintelui Donald Trump, și demnitari din Federația Rusă. Interzicerea candidaturii lui Călin Georgescu la președinția României va continua să dezbină populația, să fragmenteze electoratul, să antagonizeze mass media și persoanele care petrec timpul pe platformele (rețelele) de socializare.

The Economist Intelligence Unit (EIU, 2024) a publicat recent indexul democrației, care arată un proces de erodare accentuată a democrației în lume¹⁸. Media globală a scorului democrației a scăzut la un nou minim record, de 5,17, de la un maxim de 5,55 în 2015. EIU mai notează că doar 6,6% din populația lumii trăiește în prezent într-o democrație deplină, în scădere de la 12,5% în urmă cu zece ani. Până și Franța lui Emmanuel Macron a fost retrogradată din categoria democrație deplină în cea de democrație deficitară. Cea mai neplăcută surpriză produsă de indexul democrației este retrogradarea României de la categoria democrație deficitară la cea de regim hibrid. Joaca de-a democrația prin comasarea alegerilor locale cu cele europarlamentare, candidaturile PSD și PNL pe lista comună la alegerile europarlamentare, dar separate la celelalte alegeri, confuzarea cetățenilor cu privire la actorii puterii *versus* cei ai

opozității, diluarea ideologiilor clasice, au condus la ascensiunea forțelor politice cu discurs populist, suveranist, eurosceptic, inflammat de valul ideologiei *Make America Great Again* (MAGA).

În fața acestei situații de erodare fără precedent a democrației românești se pune întrebarea de ce se întâmplă toate acestea? Care sunt cauzele, factorii de influență și consecințele hibridizării regimului politic din România 2024-2025? Cine sunt responsabilii pentru toată această situație care a vulnerabilizat securitatea națională a României într-o perioadă în care practic am atins toate obiectivele de politică externă propuse în perioada postcomunistă (adeperea la NATO, integrarea în UE, admiterea în spațiul Schengen, asocierea la OECD)? Ascensiunea populismului, antielitismului, suveranismului, euroscepticismului constituie consecințele modului în care au guvernat elitele politice într-o perioadă fastă pentru dezvoltarea economică și socială a țării. Corupția endemică, clientelismul, nepotismul, plutocrația, oligarhizarea partidelor politice, diluarea ideologiilor democratice (socialismul, social-democrația, liberalismul, conservatorismul), aranjamentele financiare transpartinice, asocierea politicienilor cu grupuri de interese economice netransparente, selecția negativă a elitelor politice constituie cauzele care au adus țara într-o situație aproape disperată.

La nivel societal există percepția cum că elitele politice exercită pute-

rea pentru propriile interese economice și financiare, în dispreț față de problemele concrete cu care se confruntă cetățenii. Această percepție negativă privind modul în care merg lucrurile în țară duce la scăderea încrederii cetățenilor în instituțiile publice și liderii aleși sau numiți care ocupă pozițiile de decizie la nivel central sau local. Polarizarea socială și inegalitățile economice au amplificat insatisfacția față de modul în care este condusă țara. Potrivit datelor unui sondaj de opinie realizat de Institutul Român pentru Evaluare și Strategie¹⁹ (IRES, 2024) aflăm că unul din patru români este nemulțumit de felul în care trăiește și că, în anul 2024, nu a avut nici măcar un motiv de bucurie. Această stare de spirit poate fi explicată prin nemulțumirea față de nivelul de trai din gospodăria proprie, calitatea vieții în general, interacțiunea cu autoritățile statului și instituțiile publice, incertitudinea politică, fricile cotidiene (sărăcie, boală, război). Datele furnizate de Institutul Național de Statistică (INS, 2024) arată că 21,1% din populația rezidentă a României trăia într-o gospodărie ale cărei venituri erau mai mici decât pragul de sărăcie, că aproape 1 din 5 (19,8%) persoane a fost afectată de deprivare materială și socială severă și că 718 mii persoane de până la 65 de ani (5,2%) trăiau în gospodării cu intensitate foarte redusă a muncii²⁰.

Raportul IRES mai arată că războiul (24%), criza politică (23%) și creșterea prețurilor (20%) au fost principalele îngrijorări ale românilor

în anul 2024. Pe tot parcursul acestui an, așa cum arată și Eurostat, cea mai mare inflație înregistrată în țările membre UE-27 a fost în România. Războiul, creșterea prețurilor și frica de boală întretin anxietatea socială. Din același sondaj mai aflăm că peste jumătate dintre români cred că anul 2024 a fost mai rău din punct de vedere economic în comparație cu anul precedent.

Avem un număr semnificativ de concetățeni care se simt excluși și marginalizați din punct de vedere social. Modul în care aceștia percep nivelul de trai și realitatea din jurul lor generează sentimente de frustrare, disperare și dorință de revanșă. Persoanele aflate în dificultate, ignorate și lipsite de speranță, caută explicații pentru situația în care se află. Adesea, din instinct de autoconservare, atribuie cauzele problemelor lor factorilor externi, considerând că acestea sunt rezultatul modului în care funcționează sistemul. În esență, ei reprezintă cei mai afectați de capitalism și de procesul de integrare euroatlantică a României. O parte dintre cetățeni vor continua să caute alinare sau revanșă pentru situația dificilă în care se află, susținând prin vot politicieni și partide anti-sistem, cu un discurs populist și uneori instigator la ură. Lor li se vor alătura și cei care, deși au un trai decent și venituri peste pragul sărăciei, nu se simt reprezentați de actuala clasă politică. În același timp, preferințele politice ale diasporei românești au suferit schimbări semnificative, semn că așteptările, atitudinile și comportamentele

acesteia se reconfigurează. Tot mai mulți români plecați la muncă în străinătate par mai puțin dispuși să intervină pentru „salvarea” democrației de fiecare dată când acest lucru este solicitat de cei rămași în țară²¹.

Faptul că poliicienii reprezintă categoria profesională în care românii au cea mai puțină încredere nu mai este de mult timp o surpriză. Raportul IRES arată că respondenții plasează pe ultimele poziții în topul încrederii pe avocați (45%), pe polițiști (43%), pe judecători (38%), jurnaliști (31%) și politicieni (10%). Doar unul din zece români are multă încredere (2%) și foarte multă încredere (8%) în politicieni, restul au încredere puțină (20%) și foarte puțină încredere (70%). Aceste date indică o ruptură abruptă între clasa politică (elita conducătoare) și restul societății care se reflectă și în rezultatele de la alegerile din 2024. Cetățenii doresc o schimbare a elitelor politice din România. Ca cetățean-participant la toate alegerile din 2024 (alegerile locale, alegerile pentru Parlamentul European, alegerile parlamentare, turul I al alegerilor prezidențiale), am constatat că și la nivel local (Primăria Municipiului Iași, Consiliul Județean Iași), și la nivel central (Președinție, Guvern, Parlament) am rămas cu aceeași lideri politici.

Ascensiunea partidelor politice extremiste, a liderilor cu discurs instigator la ură (xenofob, antisemit, rasist), proliferarea dezinformării, manipulării și a *fake news*-urilor diseminate neconținut pe rețelele de socializare amplifică starea de incer-

titudine, nemulțumire, frustrare la nivelul societal. Crizele multiple (sanitară, economică, geopolitică, războiul ruso-ucrainean) exercită o presiune în creștere asupra elitelor politice, care sunt constrânse să furnizeze soluții de bună guvernare la problemele cu care se confruntă oamenii de pretutindeni. Asistăm la ascensiunea fulminantă a unor lideri autoritari, care promet săvârșirea unor miracole la guvernare. Blocajele politice și administrative generate de incapacitatea elitelor politice de a colabora în formularea unor politici publice fezabile conduc la o obseală civică concretizată în scăderea participării electorale, la escaladarea protestelor și revoltelor organizate pentru susținerea unor preținși salvatori de neam și țară, auto-institulați patrioți.

O parte din responsabilitatea pentru erodarea democrației românești aparține și cetățenilor care au nevoie de îmbunătățirea educației civice astfel încât să dobândească o cultură democratică-participativă. Partidele politice trebuie să se reformeze prin atragerea unor profesioniști din varii domenii de activitate, care să înlocuiască politicienii promovați doar pentru loialitatea față de partide și liderii acestora. Cu toții, politicieni și simpli cetățeni, trebuie să lucrăm la elaborarea unei strategii de consolidare a democrației în România, de prevenire și combatere a extremismului, de sancționare a discursului instigator la ură, de neutralizare a acelor forțe politice care propun distrugerea democrației pe motiv că produce mediocrități la conducerea statului.

Preocupări privind studiul elitelor în revista *Polis*

În urmă cu 30 de ani, revista de științe politice *Polis* dedica un întreg număr rolului jucat de elitele politice și intelectuale în societate (*Polis* nr. 4/1995). În editorialul *Întoarcerea conceptelor din exil*, Călin Anastasiu scria despre contaminarea ideologică a științelor sociale în perioada comunistă și despre interzicerea conceptului sociologic de „elită” în favoarea conceptului marxist de clasă socială, care se dovedea a fi inoperant în orice tentativă de explicare și înțelegere a stratificării sociale, structurii, dinamicii și distribuției puterii în cadrul societăților. În perioada comunistă, notează Anastasiu, utilizarea conceptului de elită era o amenințarea la adresa regimului, deoarece ar fi generat analize de demistificare a conducerii acestuia.

Revista *Polis* nr. 4/1995 a reunit o serie de articole semnate de contribuitori români la studiul fenomenului elitar (Dragoș Aligică – *Observații privind teoria elitelor*; Ileana P. Voicu – *Concepția elitară a lui Max Weber*; Dan A. Lăzărescu – *Rolul elitelor în istorie*; George Tibil – *Conflictul elitelor și instabilitatea politică în evoluția modernă și contemporană a României*, Laurențiu Ștefan – *Societatea civilă românească – o utopie? „Popor” și elite intelectuale la începutul anilor '90*), precum și studii semnate de cercetători consacrați ai elitelor pe plan internațional (M. Burton, R. Gunther, J. Higley – *Transformarea elitelor și*

regimurilor democratice, Goerge Kolankiewicz – *Elite în căutarea unei formule politice*; Françoise Thom – *Elitele rusești*).

Revista de științe politice *Polis* nr. 1/2025 include include lucrări care abordează aspecte referitoare la istoria elitelor politice și/sau intelectuale ale Școlii sociologice gustiene (Gabriela-Cătălina Danciu), criza *leadership*-ului politic și mass media (Antonio Momoc), dinamica formării elitei politice în funcție de criteriu „vârsta” (Marian Costel Dalban), aspecte privind selecția elitelor ministeriale în România (Laura Vartolomei), amurgul elitelor politice de secol XX (Marius Văcărelu).

Secțiunea dedicată elitelor politice este urmată de analize politice pe marginea alegerilor din anul 2024: reflecții filosofice privind tribulațiile gândirii în vremuri de răscruce (Anton Carpinski), ecuația prin care alegerile din România au fost fraudate cu intervenția unor actori externi (Radu Carp), criza politică generată de erorile Curții Constituționale din România (Cristi Danileț), operațiunea Rusiei pentru influențarea alegerilor ca amenințare la adresa democrației din România (Alexandru Muraru), analiza anului electoral 2024 (Valentin Naumescu), impactul discursului instigator la ură în alegerile prezidențiale din 2024 (Ilarion Țiu), dezinformare și manipulare în campania lui Călin Georgescu (Mihai Vacariu).

Tematica revistei este completată de secțiunea *Varia* cu contribuții pe tema persuasiunii, fricii și supunerii (Dragoș Dragoman), eugenia de la

mitologie la bioinginerie (Laura Cătălina Dragomir Juverdeanu), geografia politică a alegerilor prezidențiale-turul I (Vicențiu-Robert Gabor, Ciprian Iftimoaei), rolul societății civile sucevne în criza refugiaților ucraineni (Mirela-Emilia Mironiuc), despre suveranism ca retorică a naționalismului economic (Gabriel Mursa, Otilia Bălinișteanu, Cristian Manolachi), o analiză a diplomației culturale franceze în România în anii '80 (Cristian Preda).

Primul număr al revistei *Polis* din acest an găzduiește un interviu-fluviu realizat cu politologul Dan Pavel, care tratează cu generozitate subiecte de actualitate: campaniile electorale din anul electoral 2024 comparativ cu cele anterioare, analiza clivajelor politice la alegerile din 2024, discursul instigator la ură practicat de partidele extremiste din România, rolul jucat de tehnologiile digitale în campaniile electorale, actualitatea binomului stânga-dreapta în politica românească, despre (ne)implicarea serviciilor secrete în politică, România – democrație deficitară sau regim hibrid, despre șansele guvernului condus de Marcel Ciolacu de a supra-viețui motiunilor de cenzură viitoare.

Ultimele secțiuni ale volumul de față cuprind cronici de evenimente culturale (semnate de Valeriu-Bogdan Preda, Ciprian Iftimoaei) și recenzii de carte (Mădălina-Virginia Antonescu, Sorin Bocancea, Grant T. Harward, Florin Grecu și Adrian Netedu) care tratează probleme actuale în domeniile istorie, studii de securitate, relații internaționale, sociologia elitelor.

În loc de concluzii

Lumea de astăzi pare să traverseze o criză a elitelor incapabile să genereze bunăstare socială, prosperitate economică, repere morale pentru un număr cât mai mare de oameni, o situație similară celei descrise de Christopher Lasch în *Revolta elitelor și trădarea democrației*. Elitele politice și economice, care dețin controlul asupra informației și resurselor financiare și care conduc state, corporații transnaționale și organizații internaționale, par să fi abandonat rolul de „autorități morale” pe care ar trebui să-l îndeplinească în societate. Aceste elite s-au separat de restul populației, generând o criză de legitimitate a sistemului democratic. Liderii globali promovează doar modele de succes politic și economic, fără a explica mecanismele meritocratice care ar trebui să stea la baza dobândirii puterii, influenței și averii.

Peste tot în lume, oamenii nu se mai simt reprezentați de elitele conducătoare, abandonează speranțele în capacitatea acestora de a governa în interesul public, își pierd încrederea în democrația liberală și instituțiile acesteia. În fața unor elite incapabile și erodate moral, masele par pregătite de revoltă. Filosoful spaniol Ortega y Gasset, în *Revolta maselor*, atrăgea atenția asupra pericolului pe care îl reprezintă retragerea elitelor culturale și intelectuale din rolul lor fundamental în societate, acela de a lua atitudine, de a propune sisteme de valori solide, principii clare și mecanisme meritocratice care să permită

ascensiunea în ierarhia socială. Revolta (emanciparea) maselor nu este neapărat un fenomen negativ atât timp cât nu distruge democrația și contribuie la ridicarea „nivelului istoric” al întregii societăți²².

De la baza piramidei sociale nu mai urcă indivizi valoroși care obțin rezultate pe baza meritului profesional și a efortului depus. Nu mai are loc o „circulație a elitelor”, de primenire a clasei conducătoare (elită guvernantă), despre care vorbea Vilfredo Pareto. Tot mai mulți oameni abandonează implicarea civică și se refugiază în domenii care nu au legătură cu mediul politic. Faptul că cei mai mulți dintre noi s-au săturat până peste cap de politică și politicieni este un simptom grav al crizei în care se afundă democrația. Democrațiile consolidate odinioară decad, se erodează în contextul indiferenței elitelor intelectuale și sub asaltul populismului și extremismului de orice fel.

În perioade de pace și prosperitate, populismul poate avea un rol pozitiv atunci când oferă o alternativă la elitele învechite, la programele de partid rigide și la ideologiile excesiv formalizate prin promovarea unor lideri noi și a unei reînnoiri a elitelor politice. Însă, în lumea zbuciumată de astăzi, unde ordinea politică este tot mai contestată de mase dezinformate, manipulate și alimentate cu *fake news*-uri, populismul riscă să devină un factor de destabilizare. *Revolta elitelor* cuprinde și un îndemn pentru consolidarea clasei de mijloc considerată fundamentul ori-

cărei democrații, „cureaua de transmisie” dintre elite și masele largi ale societății²³.

Amenințarea conflictelor și a războiului planează mai mult decât oricând, în timp ce fundamentalismul, radicalizarea și soluțiile extreme pun în pericol pacea globală. Într-o lume plină de incertitudini, oamenii par absorbiți de ecranele telefoanelor inteligente, se confruntă

cu o inflație de informații, care amplifică confuzia și teama colectivă. Criza lumii în care trăim este deopotrivă o criză a elitelor și a democrației. Articolele din revista de științe politice *Polis* nr. 1/2025 invită la reflecție asupra relației dintre elitele conducătoare și mase într-o lume aflată în căutare de sens și semnificații.

Note

¹ Ciprian Iftimoaei, *Sociologia elitelor. Abordări clasice și contemporane*, Editura Institutul European, Iași, 2023, pp. 13-15.

² Această secțiune este o formă revizuită și adăugită a lucrării *Towards a Revised Theory of Elites. The Road from Classical to Democratic Elitism*, prezentată de autor la Conferința Internațională cu tema *Humanities and Social Sciences Today. Classical and Contemporary Issues*, organizată de Institutul de Cercetări Socio-Economice „Gh. Zane” al Academiei Române – Filiala Iași, în perioada 7-10 mai 2015. Articolul a fost publicat inițial în volumul editat de Liviu-Adrian Măgurianu, Simona-Roxana Ulman, *Proceedings of the International Conference Humanities and Social Sciences Today. Classical and Contemporary Issues – Social and Political Theory*, Editura ProUniversitaria, București, 2015, pp. 153-163.

³ Robert Michels, *Partidele Politice. Studiu sociologic al tendințelor oligarhice din democrația modernă*, Editura Antet, București, 2001, p. 21.

⁴ Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, Polirom, Iași, 1999, pp. 65-66.

⁵ Gaetano Mosca, *The Ruling Class*, McGraw-Hill, New York, 1939, p. 53.

⁶ C. Wright Mills, *The Power Elites*, Oxford University Press, New York, 1956, p. 11.

⁷ Raymond Aron, *Classe sociale, classe politique, classe dirigeante*, Archives europeennes de sociologie, vol. I, 1960, pp. 265-266.

⁸ Raymond Aron, „Social Structure and the Ruling Class: Part 1”, *The British Journal of Sociology*, Vol. 1, No. 1 (Mar., 1950), p. 9.

⁹ Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, Second edition. New York: Harper, 1947, pp. 273-283.

¹⁰ Heinrich Best, John Higley, „Introduction: Democratic Elitism Reappraised”, în Heinrich Best, John Higley (eds.), *Democratic Elitism: New Theoretical and Comparative Perspective*, Brill, Leiden, Boston, 2010, p. 5.

¹¹ Robert A. Dahl, „Pluralism Revisited”, în *Comparative Politics*, Vol. 10, No. 2 (Jan., 1978), p. 191.

¹² John Higley, „Elites’ Illusions About Democracy”, în Heinrich Best, John Higley (eds.), *op. cit.*, p. 80.

¹³ Michael Burton, Richard Gunther, John Higley, „Transformarea elitelor și regimurile democratice” în *Polis*, nr.4/1995, p. 55.

- ¹⁴ Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 282.
- ¹⁵ Thorstein Veblen, *Teoria clasei de lux*, Editura Publica, București, 2009, pp. 74-75.
- ¹⁶ Curtea Constituțională din România (CCR), *Hotărârea nr.32 din 6 decembrie 2024 privind anularea procesului electoral cu privire la alegerea Președintelui României din anul 2024*, <https://www.ccr.ro>, ultima accesare martie 2024.
- ¹⁷ DIGI 24, *Călin Georgescu, pus sub control judiciar, după 5 ore de audieri. Un magistrat este cercetat alături de politician*, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/surse-calin-georgescu-ridicat-de-politie-3135949>, ultima accesare martie 2025.
- ¹⁸ The Economist Intelligence Unit (EIU), *Democracy Index 2024*, <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2024>, ultima accesare martie 2025
- ¹⁹ Institutul Român de Evaluare și Strategie (IRES), *Români în anul 2024*, <https://ires.ro/articol/463/romanii-in-anul-2024>, ultima accesare martie 2025.
- ²⁰ Institutul Național de Statistică (INS), *În anul 2023, unul din cinci români era afectat de sărăcie*, <https://insse.ro>, ultima accesare martie 2025.
- ²¹ Ciprian Iftimoaei, *Societate, economie și politică în 2024. O încercare de sinteză* <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/societate-economie-si-politica-in-2024-o-incercare-de-sinteza--1710046.html>, ultima accesare martie 2025
- ²² José Ortega Y Gasset, *Revolta Maselor*, Editura Humanitas, București, 2002, p. 65.
- ²³ Christopher Lasch, *Revolta elitelor și trădarea democrației*, Alexandria Publishing House, București, 2022, p. 58.

Bibliografie

ARON, Raymond, „Classe sociale, classe politique, classe dirigeante”, *Archives europeennes de sociologie*, vol. I, 1960.

ARON, Raymond, „Social Structure and the Ruling Class: Part 1”, *The British Journal of Sociology*, Vol. 1, No. 1 (Mar., 1950).

BURTON, Michael, GUNTHER, Richard, HIGLEY, John. „Transformarea elitelor și regimurile democratice” în *Polis*, nr.4/1995

BEST, Heinrich, HIGLEY, John. „Introduction: Democratic Elitism Reappraised”, în Heinrich Best, John Higley (eds.), *Democratic Elitism: New Theoretical and Comparative*

Perspective, Brill, Leiden, Boston, 2010.

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ DIN ROMÂNIA (CCR). *Hotărârea nr.32 din 6 decembrie 2024 privind anularea procesului electoral cu privire la alegerea Președintelui României din anul 2024*, <https://www.ccr.ro>, ultima accesare martie 2024.

GASSET, José Ortega Y. *Revolta maselor*, Editura Humanitas, București, 2002.

GEORGESCU, Vlad. *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 1992.

DIGI 24. *Călin Georgescu, pus sub control judiciar, după 5 ore de audieri. Un magistrat este cercetat alături de politician*, <https://www.digi24.ro/stiri/>

- actualitate/justitie/surse-calin-georg-escu-ridicat-de-politie-3135949, ultima accesare martie 2025.
- DAHL, Robert A. „Pluralism Revisited”, în *Comparative Politics*, Vol. 10, No. 2 (Jan., 1978).
- EIU (The Economist Intelligence Unit). *Democracy Index 2024*, <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2024>, ultima accesare martie 2025.
- IFTIMOAEI, Ciprian. *Societate, economie și politică în 2024. O încercare de sinteză* <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/societate-economie-si-politica-in-2024-o-in-cercare-de-sinteza--1710046.html>, ultima accesare martie 2025
- IFTIMOAEI, Ciprian. *Sociologia elitelor. Abordări clasice și contemporane*, Editura Institutul European, Iași, 2023.
- IFTIMOAEI, Ciprian. „Towards a Revised Theory of Elites. The Road from Classical to Democratic Elitism”, în vol. editat de Liviu-Adrian Măgurianu, Simona-Roxana Ulman, *Proceedings of the International Conference Humanities and Social Sciences Today. Classical and Contemporary Issues – Social and Political Theory*, Editura ProUniversitaria, București, 2015.
- INS (Institutul Național de Statistică). *În anul 2023, unul din cinci români era afectat de sărăcie*, <https://insse.ro>, ultima accesare martie 2025.
- IRES (Institutul Român de Evaluare și Strategie). *Românii în anul 2024*, <https://ires.ro>, ultima accesare martie 2025.
- LASCH, Christopher. *Revolta elitelor și trădarea democrației*, Alexandria Publishing House, București, 2022.
- MICHELS, Robert. *Partidele Politice. Studiu sociologic al tendințelor oligarhice din democrația modernă*, Editura Antet, București, 2001.
- MOSCA, Gaetano. *The Rulling Class*, McGraw-Hill, New York, 1939.
- PARETO, Vilfredo. *The Rise and Fall of Elites*, Transaction Books, New Brunswick, 1991.
- SARTORI, Giovanni. *Teoria democrației reinterpretată*, Polirom, Iași, 1999.
- SCHUMPETER, Joseph A. *Capitalism, Socialism and Democracy*, Second edition. Harper, New York, 1947.
- VEBLEN, Thorstein. *Teoria clasei de lux*, Editura Publica, București, 2009.
- WRIGHT MILLS, C. *The Power Elites*, Oxford University Press, New York, 1956.

ELITELE POLITICE LA ROTATIVA ISTORIEI. ALEGERILE DIN 2024

Gânduri ale unui est-european în vremuri de răscruce.

Prolog

[Thoughts of an Eastern European in times of crossroads.

Prologue]

Anton CARPINSCHI

Abstract: *Inspired by conversations with the Young Philosopher, the author of this Prologue aims to reconstruct, within the horizon of a long anamnesis, a few steps of an Eastern European on the endless path of clarifying thinking and reconciling the soul.*

Keywords: *anamnesis, times of crossroads, clearing of thinking, reconciliation of the soul.*

Întâlnirea Tănărului filosof sau bucuria regăsirii vocii interioare

În urmă cu câțiva ani scriam o carte pe care într-un elan plin de optimism am intitulat-o oarecum pretențios, *Ieșind din mintea captivă*. Marcat de lectura *Gândirii captive* — cartea celebrului scriitor și dizident anti-comunist polonez Czesław Miłosz -- demersul meu se dorea o pledoarie pentru securizarea interpersonală prin explorarea orizonturilor minții în exercițiul liber al gândirii. Discutând, însă, într-una din întâlnirile noastre de minte și suflet despre tribulațiile celor din generația mea în vremea comunis-

mului, dar și după aceea, bunul meu prieten – Tănărul filosof – făcu o remarcă interesantă. „Dar ce-ar fi, îmi spuse el cu o străfulgerare în priviri, să converțiți într-o viitoare carte discursul obiectiv într-o *narațiune personalizată?!*”. Rostite cu sinceritate și bună intenție, vorbele Tănărului filosof m-au atins din plin. Într-adevăr, pentru a mă apropia de zona rarefiată a autenticității, o temă atât de complexă și personală precum cea a minții captive nu putea rămâne în atenția unui singur tip de discurs, fie acesta unul elaborat într-o manieră sistematică, științifică. Trecerea de la un discurs analitic despre mintea ome-

nească blocată în capcana limitelor, erorilor și manipulărilor ideologico-propagandistice la o *narațiune personalizată despre tribulațiile propriei gândiri pe dificilul drum al regăsirii vocii sale interioare* presupune asumare și onestitate și, desigur, o anumită doză de curaj. Mi-am dat seama, totodată, că pentru a porni pe un asemenea drum ar trebui să încep punându-mi câteva întrebări despre tribulațiile gândirii în vremuri de răscruce.

Tribulațiile gândirii în vremuri de răscruce. Câteva întrebări neliniștitoare

Întrebări din ce în ce mai neliniștitoare și mai provocatoare mă asaltau în valuri. Cum aș putea sesiza starea de captivitate a gândirii mele? Cum aș putea descrie cât mai fidel propriile-mi căutări pe drumul fără sfârșit al evitării iluziilor și prejudecăților? Dar, pot eu să mă eliberez complet de iluzii și prejudecăți? Oare limitele cunoașterii și înțelegerii mele, afectivității și voinței mă condamnă, din capul locului și pentru totdeauna, la sindromul gândirii captive? Sesizând unele simptome ale gândirii căzute în captivitatea propriilor limite nu înseamnă, oare, că fac deja primii pași spre eliberarea gândirii captive? Altfel spus, conștientizând starea de captivitate a propriei gândiri mai pot spune că gândirea mea este, într-adevăr, captivă? Unele dintre simptomele minții captive nu scot, cumva, la iveală dincolo de limitele gândirii, slăbiciuni de comportament și caracter? S-ar

putea, totuși, ca simptomele gândirii captive să fie generate și de altceva decât limitele și erorile propriei mele gândiri?

În circumstanțele declanșării simptomelor gândirii captive și de altceva decât limitele și erorile propriei noastre gândiri, cum am putea contracara avalanșa zvonurilor și hățișul știrilor false întretesute în mod deliberat și sistematic de diferitele centre de putere și dezinformare? Ar mai putea fi, de pildă, micșorată distanța dintre cei care controlează marile platforme mediatice și acele părți ale populației care, într-o manieră mai mult sau mai puțin conștientă, se lasă manipulate prin rețelele mediatice? Mai mult, cum am putea explica apariția *noilor chipuri ale minții captive* multiplicată prin platformele mediatice precum Tik Tok și prin războaiele hibride din lumea de astăzi? Au fost, oare, cele peste 2,1 milioane de români suficient informați și responsabili atunci când l-au votat pe relativ puțin cunoscutul, până atunci, Călin Georgescu? De ce, atunci când nu mai avem lideri, căutăm salvatori? Sau, schimbând perspectiva, este sistemul creditelor sociale un experiment psihocultural care urmărește optimizarea comportamentelor umane în societatea chineză sau, dimpotrivă, milioanele de cetățeni înregimentați în sistemul creditelor sociale sunt doar noile chipuri ale minții captive care, cedându-și datoria și dreptul la autocontrol, acceptă controlul cvasi-total al unei superputeri globale în ascensiune asupra propriei persoane? Repetând asemenea întrebări inco-

mode și neliniștitoare am realizat că gândurile unei persoane din mult încercata Europă de Est pot deveni dramatice atunci când vremurile de răscruce se prăvălesc peste noi și dinspre Răsărit și dinspre Apus, configurând noua arhitectură geopolitică a marilor puteri nucleare și a sferelor lor de influență.

Atunci când vremurile de răscruce se prăvălesc peste noi și dinspre Răsărit și dinspre Apus

Gândurile și tribulațiile generației mele se întind pe parcursul unui arc de timp cuprins între răsturnarea ordinii democratice din România pe fondul ocupației armatei sovietice la sfârșitul celui de al doilea război mondial și amenințarea ordinii democratice actuale de către partidele nedemocratice, populiste, izolaționiste, în circumstanțele internaționale neliniștitoare ale reconfigurării sferelor de influență ale marilor puteri nucleare. În acest arc de timp întins peste opt decenii, societatea românească a trecut printr-o serie de experimente politice: instalarea dictaturii comuniste și *supraviețuirea* într-un regim represiv-exterminatoriu, *viețuirea* în „epoca de aur” a național-comunismului demagogic și falimentar, avatarurile tranziției postcomuniste și ale democrației formal-procedurale insuficient asimilate în textura socială și mentalul populației. Și iată-ne acum, confrunțați cu pericolul real al unei *Restaurații comunistoid-fascizante* coordonate, paradoxal, de supraputerile de la Kremlin și de la Casa Albă! S-au cu-

mulat, astfel, în România opt decenii de viață politică submediocră sub aspectul performanțelor democratice ale clasei politice și societății civile.

Și totuși, prilejuită de colapsul URSS și prăbușirea comunismului în Europa de Est, am trăit după 1989 neașteptata bucurie a sfârșitului „războiului rece”. Acum, după trecerea anilor, îmi dau însă seama că acest eveniment atât de surprinzător a declanșat în rândurile unora dintre noi, în mod paradoxal, un sindrom ciudat pe care l-aș denumi, *noua gândire captivă*. Euforizați de apariția primelor forme ale discursului și practicii democratice în România postceaușistă, căzuți în captivitatea iluziilor politice și optimismului naiv, o bună parte dintre noi am crezut că democrația va funcționa în țara noastră mereu și de la sine. Uitând prea repede sau neglijând importanța și pericolozitatea unor procese social-politice relativ recente – deturnarea revoltei populare anticomuniste din decembrie 1989 într-o lovitură de stat controlată de cercurile securiste și criptocomuniste, remanența ideologiei comunist-ceaușiste în cotloanele aparatului birocratico-administrativ al statului și în mentalul unei părți a populației, dezorientarea politică generalizată întreținută de cercurile contrarevoluționare criptocomuniste prin mijloacele specifice războiului hibrid, impactul exodului masiv al persoanelor educate în Occident după 1990 – am crezut că suntem scutiți de cultivarea continuă a valorilor democrației și de monitorizarea permanentă a instituțiilor și procedurilor demo-

cratice proaspăt implementate în viața politică românească. Și, parcă pentru a spori tribulațiile gândirii sub vremi, vremurile de răscruce își arată acum noul chip. Vremurile de răscruce se prăvălesc peste noi și dinspre Răsărit și dinspre Apus, zdruncinând încrederea în inviolabilitatea granițelor consfințite prin tratatele internaționale încheiate după al Doilea Război Mondial. Cu crivățul rusesc dinspre Răsărit românii erau obișnuiți demult, deconcertantă este în schimb criza de încredere provocată aliaților europeni de „noua ordine mondială” promovată de președintele Donald Trump prin doctrina MAGA și programul „America First”. Sunt semnificative, în această ordine de idei, cuvintele doamnei Naaja Hjelholt Nathanielsen, ministru pentru Afaceri, Comerț, Minerale, Justiție și Egalitate din Groenlanda, consemnate cu prilejul unei corespondențe pentru Hot News: „Voi, românii, ați fost întotdeauna într-o sferă de interes pentru Rusia. Nu cred că ați trăit vreodată o perioadă în care să nu fiți conștienți de ceea ce face și gândește Rusia. La fel ca noi, cu SUA”, căci multe lucruri în comun pe care Groenlanda și Europa de Est le au țin de faptul că geografia și istoria au plasat aceste regiuni la intersecția unor puteri globale¹. Resimțită pe scena politică internațională, această tensiune revizionistă regizată la scara geopoliticii de puterile globale declanșează frisoane persoanelor din generația mea care nu au uitat miza cursei nucleare dintre SUA și URSS în perioada războiului rece și nici așteptarea strategică pe termen

nedeterminat specifică Republicii Populare Chineze. În aceste circumstanțe îngrijorătoare, cum ne-am putea trezi din letargia minții captive? Cum am putea ieși din euforia prelungită prilejuită de prăbușirea comunismului în Europa de Est și colapsul Uniunii Sovietice în anii 1989-1991? Cum am putea ridica vâlul gândirii captive așternut peste societatea românească în ultimele decenii?

Cum ne-am putea trezi din letargia minții captive? Despre anamneză sau înfruntarea propriilor temeri și slăbiciuni

Pentru mine, trezirea din euforia prăbușirii dictaturii comuniste în Europa de Est și colapsul Uniunii Sovietice s-a produs la citirea unei cărți remarcabile. Este vorba despre, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*. Amintesc acum doar următoarea frază-avertisment din textul lui Samuel P. Huntington: „Universalismul occidental este pericolos pentru lume pentru că ar putea duce la un mare război intercivilizational între statele nucleu ale unor civilizații diferite și este pericolos pentru Occident pentru că ar putea duce la o înfrângere a lui”². Cred că puțini dintre noi ne dădeam seama atunci, în promițătorii ani 1990, de profunzimea și profetismul cuvintelor reputatului cercetător american. Într-adevăr, „Occidentul diferă de alte civilizații nu prin felul în care s-a dezvoltat, ci prin caracterul distinct al valorilor și instituțiilor sale. (...) creștinismul, pluralismul, individua-

lismul și statul de drept care au permis Occidentului să inventeze modernitatea, să se extindă în toată lumea și să fie invidiat de alte societăți. (...). Ele fac civilizația occidentală unică, iar civilizația occidentală este valoroasă nu pentru că este univ ersală, ci pentru că *este unică*” (*Ibidem*). Unică fiind este fragilă, invidiată și permanent amenințată, de pildă, de dictatorii și liderii islamiști fundamentaliști care inoculează populațiilor masificate și fanatizate cocktailul mortal al puseelor emoționale, sloganurilor ideologico-religioase, prejudecăților obscurantiste și discriminărilor sexiste.

Cuprins de asemenea gânduri privind fragilitatea ordinii democratice în lume și în societatea românească, prima mea intenție a fost să apelez la contradicția fondatoare a condiției umane, contradicția dintre *natura biogenetică* și *aspirația etico-spirituală*, altfel spus, contradicția dintre *natură* și *cultură* în antropogeneză și sociogeneză. Deodată, însă, mi-am reamintit îndemnul Tănărului filosof de a deschide larg ferestrele bibliotecii pline de concepte și teorii și de a *percepe reflecțiile gânditorilor lumii prin propriile gânduri și experiențe*. Și, atunci, în mintea mea au început să își facă loc numeroase amintiri din vremurile copilăriei sub ocupație sovietică, ale tinereții universitare și maturizării profesionale în anii comunismului, dat și din acelea ale tranziției postcomuniste spre o democrație insuficient cunoscută și înțeleasă de marea masă a populației. Pe firul amintirii acestor experiențe de viață

publică și privată, odată cu declanșarea pandemiei de Covid 19 și invaziei armate a Federației Ruse în Ucraina, au apărut îngrijorările mele legate de o posibilă restaurație a dictaturii în România zilelor noastre. Trăind asemenea stări neliniștitoare, am simțit nevoia de a apela la virtuțile vindecătoare ale *anamnezei*. Anamneza unui est-european în vremuri de răscruce cărui dinamica geopolitică a zilelor noastre nu îi permite riscante estimări optimiste, nici dezarmante estimări pesimiste, ci doar necesare estimări realiste.

Repetând neîncetat întrebări întortocheate și incomode precum cele invocate anterior, simțeam cât de dificilă și temerară este asumarea unei *narațiuni personalizate despre tribulațiile gândirii* într-o lume la răscruce de drumuri și de vremuri. Simțeam, însă, și cât de autentic și eliberator ar fi un asemenea demers în măsura în care aș reuși să pătrund în tainica viață a gândurilor și în meandrele propriei gândiri confruntată de-a lungul deceniilor cu o succesiune de experiențe dramatice: șocul familiei mele sub ocupație sovietică transmis copilului care eram atunci; teroarea aparatului de represiune al dictaturii comuniste resimțit în familie și de cei apropiați; colectivizarea forțată a agriculturii și dispariția brutală a gospodăriei țărănești tradiționale; dictatul ideologico-propagandistic și sugrumarea libertății de exprimare în viața publică; falimentul economic și colapsul dictaturii ceaușiste; raptul economico-financiar coordonat din umbră de profitorii loviturii de stat

din decembrie 1989 și incapacitatea gestionării tranziției postcomuniste; delirul ideologic și capcanele spectacolului propagandistic multiplicat prin rețelele mediatice într-o populație cu un profund deficit educațional; dezinformarea și *fake news*-urile lansate pe fondul pandemiei de Covid 19 și al războaielor din Ucraina și Gaza; impactul nociv al războiului hibrid prin care Federația Rusă urmărește destabilizarea social-politică a țărilor europene și re-acapararea în propria sferă de influență unor țări din Europa de Est, precum România.

Simțeam însă, totodată, că rememorarea tribulațiilor gândirii mele pe parcursul unui arc de timp atât de mare și plin de evenimente amenințătoare ar putea fi *calea eliberatoare a înfruntării propriilor temeri și slăbiciuni*. Îmi dădeam seama că prin aceste amintiri și rememorări mă aflu în pragul a ceea ce s-ar putea denumi, *catharsis prin anamneză*. O anamneză prin care trăirile și momentele fulgurante din anii copilăriei și adolescenței, formării și maturității îmi reveneau în minte ca niște *flashback*-uri ale conștiinței sinelui și auto-reflecției terapeutice. Și, astfel, au început să se decanteze în mintea mea reprezentări ale unor experiențe de viață mai vechi și mai noi, conturându-se treptat *gândurile unui est european în vremuri de răscruce*. Simțeam cum îngrijorările actuale privind desfășurarea războiului ruso-ucrainean și impunerea unei vecinătăți politico-militare amenințătoare la gurile Dunării îmi trezeau amintiri dureroase din anii copilăriei și tinere-

ții. Simțeam însă, totodată, că retrăirea dureroaselor amintiri din vremurile de răscruce de demult îmi deschideau calea eliberatoare a înfruntării propriilor temeri și slăbiciuni în vremurile de răscruce de astăzi.

Flashback. Amintirile unui est-european de la gurile Dunării sau strania percepție a unei vecinătăți impuse

Încă îmi răsună în minte anunțul solemn *Govorit Moskva ! Vorbește Moscova !* rostit cu voce de stentor în limba rusă, de câteva ori pe zi, atunci când începea transmiterea buletinelor de știri de la radio Moscova în limba română. Primele informații se refereau întotdeauna la activitatea și întâlnirile politice importante ale liderilor sovietici, superioritatea comunismului în fața decadenței imperialismului american, succesele oamenilor muncii din marile uzine și colhozuri, performanțele științei, artei, sportului din Uniunea Sovietică contrapuse profunde crize a capitalismului occidental. Nu pot uita atmosfera puternic încărcată de emoție pe fondul muzicii funebre transmise la radio și în jurnalele filmate cu ocazia funeraliilor conducătorului suprem al Uniunii Sovietice, generalissimul Iosif Vissarionovici Stalin, supranumit printr-un limbaj propagandistic care se voia cald-familial pentru noi, copiii de atunci, „tatăl popoarelor” și „prietenul copiilor” sau, cum învățam noi să îl numim la lecțiile de limba rusă, „ateț narodov” și „drug detei”.

Și, iată, încă o serie de imagini continuă să se perinde în mintea mea: raziile amenințătoare ale miliției în lumina puternică a reflectoarelor ce brăzdau în noapte apele Dunării; imaginea impunătoare a ofițerului sovietic și a familiei sale care, vreme de câțiva ani au locuit pe strada copilăriei mele; acronimele TARS – Transporturile Aeriene Româno-Sovietice - inscripționat pe autobuzul care făcea regulat cursa dintre centrul orașului și aeroport sau ARLUS, Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică; filmele propagandistice și romanele de război care glorificau victoriile Armatei Roșii în „Marele Război pentru Apărarea Patriei”; orele de dirigiență și taberele speciale de educație comunistă în detașamentele de pionieri; ritualul pionieresc în sunetul pătrunzător al trompetelor și bătutul ritmic al tobelor; imnul de slavă Conducătorului iubit al popoarelor, generalisimul Iosif Vissarionovici Stalin; versuri pline de recunoștință tovarășului Gheorghe Gheorgiu-Dej și celorlalți conducători ai Partidului Muncitoresc Român pentru copilăria noastră fericită în Republica Populară Română, o țară înfloritoare în plin marș avântat pe calea socialismului biruitor.

Dar, amintirile mele din copilărie continuă în valuri. „Uite, acolo unde vezi luminițele acelea multe, este Ismailul, orașul unde am dat bacalaureatul” îmi spunea mama cu un glas nostalgic în timp ce ne plimbam pe dealul Monumentului ce străjuiește cotul spectaculos al Dunării la Tulcea. Copil fiind, eram nedumerit. „Cum

dăduse mama bacalaureatul acolo unde acum este URSS ?!” Și tot din anii copilăriei, nu pot uita prezența masivă a vaselor comerciale și militare sovietice în călătoriile noastre pe Dunăre. În amonte, spre Galați, decum treceam de Ceatal și începea granița directă cu URSS, prezența acestora creștea în mod simțitor. Treceam pe lângă orașul-port Reni, despre care părinții îmi spuneau că fusese intens bombardat în timpul celui de al Doilea Război Mondial de armata sovietică, așa cum astăzi, teritoriu ucrainean fiind, este bombardat cu aceeași ferocitate de armata Federației Ruse.

Percepția vecinătății sovietice avea, însă, să mă urmărească și mai târziu, în anii studenției la Iași. S-a întâmplat ca în primul an de facultate să fiu cazat în Târgușorul Copou, campusul studențesc din frumosul deal al Copoului. Împărțeam acolo camera 62, de la etajul al III-lea, cu alți cinci colegi veniți din toată țara care aleseseră să dea concursul de admitere, foarte dificil pe atunci, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Îmi amintesc cum, deseori, priveam de la înălțime dincolo de bojdeuca lui Ion Creangă, peste dealurile Țicăului și dincolo de apa Prutului. Întrezăream în depărtări întinderi nesfârșite. Știam că acolo se află Republica Socialistă Sovietică Moldovenească, vechi teritoriu care aparținuse cândva spațiului etnocultural românesc dar, după războaie sângeroase și tranzacții oneroase devenise, în cele din urmă, parte componentă a Rusiei țariste și apoi a Uniunii Sovietice.

Retrăiam, astfel, percepția vecinătății sovietice, așa cum o simțisem încă din anii copilăriei pe meleagurile de la gurile Dunării.

Este foarte ciudat cum astăzi, după atâtea decenii mă bântuie, ca pe mulți români de altfel, aceeași stranie temere a impunerii unei vecinătăți politico-militare nedorite. Este foarte ciudat, și totuși, ca român și est-european ce sunt și mă simt, nu ar trebui să mă mir. Doar, politica este cea mai paradoxală dintre îndeletnicirile omenеști în viața publică, iar istoria acestor meleaguri o confirmă din plin. În fond, acesta este tragicul paradox al societății românești în care *drama mioritică*, prezentă mereu în mințile și trăirile noastre, ne induce fatalismul leneș și păgubos, neîncrederea paralizantă în noi, în semenii, în autoritățile publice și, mai grav, invidia oarbă și dezbinarea criminală. Aceiași dezbinare care avea să îl condamne mai târziu pe Iuliu Maniu, luptătorul tenace din Parlamentul de la Budapesta pentru drepturile românilor din Transilvania, la moarte martirică în închisorile comuniste din România sub ocupație sovietică.

Spre sfârșitul rememorării anilor copilăriei pe meleagurile de la gurile Dunării și ale tinereții universitare în campusul de pe pitorescul deal al Copoului, am simți nevoia ordonării propriilor gânduri și amintiri pe drumul limpezirii gândirii și împăcării sufletului. Și, astfel, s-a configurat acest proiect editorial.

Catharsis prin anamneză. Pași pe drumul fără sfârșit al limpezirii gândirii și împăcării sufletului

După mai multe conversații pe cât de interesante pe atât de inspiratoare cu Tânărul filosof, am reconstituit în orizontul unei îndelungi anamneze câțiva pași pe drumul fără sfârșit al limpezirii gândirii și împăcării sufletului. Pe fondul înfruntării propriilor temeri și incertitudini, primul pas consemnat în *Prolog* mi-a adus bucuria regăsirii vocii interioare și puterea ordonării gândurilor și amintirilor. Îmi dădeam seama că regăsirea vocii interioare deschidea calea înfruntării propriilor temeri și slăbiciuni trăite în vremuri de răscruce. Îmi dădeam seama, totodată, că prin retrăirea amintirilor și puterea rememorărilor exersează o *terapie autoreflexivă prin anamneză*. Și așa a început forarea amintirilor și desfășurarea gândurilor unui est-european în vremuri de răscruce.

Printr-un mic exercițiu de istorie narativă, pasul următor consemnat în capitolul al doilea al acestui proiect editorial m-a condus pe drumul *Tribulațiilor unui est-european în vremuri de răscruce*. Dar, de abia în anii liceului aveam să îmi dau seama că strategia politico-pedagogică de „spălare a creierelor” în formare printr-o propagandă insistentă și agresivă asupra minților unor copii, nu avea altă menire decât ideologizarea tinerei generații, atomizarea persoanei într-o masă amorfă de executanți dogmatici ai politicii partidului comunist.

Au urmat anii studenției la filosofie, o alegere deloc întâmplătoare de altfel, atmosfera apăsătoare de la cursul și seminariile de socialism științific dar, printr-o extraordinară șansă, audierea cursurilor de logică și istoria filosofiei ale unor profesori formați în epoca interbelică, supraviețuitori ai primelor două decenii de dictatură comunistă în România. Și tot în anii studenției, pe fondul relativei destinderi ideologice de la mijocul anilor 1960, am avut șansa să beneficiez de reintroducerea cursului de sociologie în universitățile României comuniste. O scurtă perioadă doar, pentru că după lansarea Tezelor Partidului Comunist Român din iulie 1971 a urmat un program de reideologizare forțată, desființarea Secțiilor de sociologie-psihologie de la Universitățile din Iași și Cluj și, implicit, reducerea ponderii cursurilor de sociologie.

Și anii au trecut ... Invitat de distinsul profesor Constantin Geambașu, traducătorul în limba română a *Gândirii captive*, am avut onoarea să susțin cu prilejul Simpozionului „Czesław Miłosz la București” și a Colocviului internațional dedicat centenarului nașterii marelui scriitor și dizident anticomunist polonez, o comunicare despre *Mintea captivă și failibilitatea umană*. Încurajat de discuțiile cu reputați cercetători în atmosfera generoasă a Simpozionului, am mai făcut doi pași pe drumul fără sfârșit al limpezirii gândirii și împăcării sufletului, consemnați în capitolele: „*Gândirea captivă*” nu este doar titlul unei cărți, respectiv, *Sindromul gândirii captive și societatea spectacolului propagandist*.

Chipuri și simptome în comunism și după comunism.

Dar, noi nu am putea străbate drumul fără sfârșit al limpezirii gândirii și împăcării sufletului în absența întâlnirii empatice a Celuilalt și nici în absența pătrunderii dincolo de suprafața lucrurilor și contingența fenomenelor, altfel spus, pentru a străbate *lungul drum al gândirii în căutarea sensului* ar trebui să *convertim cercetarea fenomenelor realității în înțelegerea fenomenelor minții*. Doar printr-o asemenea „*revoluție copernicană*” de pivotare a cunoașterii de la obiectul de cunoscut spre subiectul cunoscător ne-am putea apropia de fenomenologia conștiinței și, implicit, am putea *recunoaște ecourile Logosului în vocile gândurilor noastre*. Acest periplu fenomenologic în universul gândurilor și regăsirii sinelui prin întâlnirea Celuilalt este urmărit în două capitole: *Între conștiința sinelui și întâlnirea Celuilalt*, respectiv, *Atunci când în vocile gândurilor recunoaștem ecourile Logosului*.

În același timp, trăitor în spațiul carpato-danubiano-pontic în vremuri de răscruce, mi-am dat seama că nu putem străbate drumul limpezirii gândirii și împăcării sufletului în absența confruntării cu realitățile vremurilor noastre. Cele patru povestiri despre dramele est-europenilor în vremuri de răscruce – *Noul Minotaur pândește din labirintul coridoarelor puterii de la Kremlin; Drama mioritică și iluziile suveranismului în politica românească; De ce antisemitism fără evrei ? Cazul României; Despre „cele trei Români”*. Am mai putea stimula dia-

logul intercultural în societatea românească? – dau seama de importanța unei astfel de confruntări pentru ameliorarea vieții noastre publice prin limpezirea gândirii și împăcarea sufletului.

În sfârșit, ultimul pas în acest periplu dedicat gândurilor unui est-european în vremuri de răscruce este consemnat în *Epilog*. Aici, prin reîntâlnirea Tănărului filosof și reverența făcută *Anamnezei*, aduc un prinos de recunoștință puterii tămăduitoare a universului suveran al vieții interioare și revelației „clipei eterne”. Desigur, parcurgerea drumului fără sfârșit al

limpezirii gândirii și împăcării sufletului nu este ușoară. Primează însă sub auspiciile anamnezei, diagnosticarea sindromului și explorarea simptomelor gândirii captive, alegerea căii terapeutice, întâlnirea Celuilalt și recunoașterea ecourilor *Logos*-ului în vocile gândirii și, bineînțeles, parcurgerea celor patru povestiri despre dramele est-europenilor în vremuri de răscruce. Primează, așadar, configurarea onestă a unei *identități narrative* care, asumându-și tribulațiile gândirii captive își află mereu sprijinul în virtuțile reflexiv-terapeutice ale anamnezei.

Note

¹ Ungureanu, Laurențiu,
<https://hotnews.ro/corespondenta-din-groenlanda-daca-asa-este-ne-asteapta-o-noua-ordine-mondiala-iar-voi->

romanii-stiti-asta-pentru-ca-ati-fost-intotdeauna-o-sfera-de-interes-pentru-rusia-intervi-1887773

² Huntington, Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, 1996.

Bibliografie

HUNTINGTON, Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, 1996.

UNGUREANU, Laurențiu,
<https://hotnews.ro>

„For better or for worse”: anul electoral 2024 a arătat apartenența României la spațiul democrațiilor occidentale

[“For better or for worse”: the 2024 election year showed Romania's belonging to the space of Western democracies]

Valentin NAUMESCU

Abstract: *It could seem a paradox but the electoral year 2024 proved the full affiliation of Romania to the political, ideological and cultural space of western democracies. Obviously, for those who support the liberal democratic paradigm, 2024 was not a good electoral year, from Washington to Paris, the Hague, Weimar/Thuringia, Vienna, Bratislava or Bucharest. Even when a large segment of people is angry and it votes against the political system or the official direction of the country, we remain in fact connected “for better or for worse” with the West. Even when Russia interferes with the electoral process, we are still part of the area of attacked democracies and the current trends of radicalization. The anti-establishment protest movement, fueled by the manipulation of social media but also having real reasons, swept the Euro-Atlantic space, from the United States to the European Union. Even the resignation of President Iohannis, otherwise a major and symbolic event in the 35 year long post-communist Romanian democracy, can be also associated with the severe turbulences in the western democratic space. Despite the existence of many specific issues from one place to another, this article explores the similarities of the rise of “sovereignism” (anti-globalism) and radical populist parties in many countries. Electoral results, topics and trends suggest that Romania is already part and parcel of the western model of political culture, including its disturbed and confused historic phases. Most probably, the solutions will also be common for western democracies and will emerge in a future context with similar political characteristics.*

Keywords: *“for better or for worse”, democratic space, connections, trends, anti-globalism.*

Introducere

„La bine și la rău”. Două decenii după aderarea României la ordinea politică occidentală, întruchipată

instituțional de NATO și UE, ne descoperim occidentali și afini cu marile tendințe din spațiul apusean, chiar și atunci când democrația noastră traversează turbulențe majore și pare că se

îndepărtează de nucleul valorilor liberale, pentru care ne-am alăturat Vestului. Nu este o noutate faptul că anul electoral 2024 nu a fost bun pentru susținătorii democrației liberale din spațiul euroatlantic. De asemenea, nu este o noutate observația că există îngrijorări larg răspândite cu privire la erodarea și deteriorarea calității democrației în tot mai multe societăți, asociată cu ascensiunea partidelor populiste radicale.

Pentru România, inclusiv începutul anului 2025 a fost extrem de dificil, arătând impasul profund în care a intrat democrația și prelungirea crizei de încredere. Sub amenințarea suspendării în parlament și ulterior demiterii prin referendum, Președintele Iohannis a demisionat pe 10 februarie, marcând astfel o nouă bornă a unei nemulțumiri în creștere și a frustrărilor acumulate (obiectiv și subiectiv) în societatea românească¹, față de prestația liderilor politici și instituțiilor democratice. Toate partidele din parlament au salutat demisia, și cele din opoziție, și cele din coaliția de guvernare, precum și o mare parte a societății, crezând că lucrurile se vor calma în acest mod. Dar impasul democrației românești nu va lua sfârșit odată cu demisia lui Klaus Iohannis, pentru că nu de președinte în sine ține această criză, ci de un val de contestare paradigmatică a democrațiilor liberale.

Într-o analiză publicată în decembrie 2024, institutul de cercetare Pew a concluzionat că cele patru trăsături ale anului electoral încheiat au fost: „un an dificil pentru guvernele în

funcție, o putere consolidată pentru partidele populiste de dreapta, bătălii polarizate asupra temelor legate de tradiții și schimbări, respectiv existența unor conflicte internaționale cu implicații politice interne”². Evident, observăm ușor că aceste patru caracteristici globale au fost prezente, în grad mai mare sau mai mic, și în România.

Articolul pornește de la ipoteza conectării României cu procesele politice, culturale și ideologice din democrațiile occidentale. Chiar și demisia din februarie 2025 a Președintelui Iohannis, un semn cât se poate de clar al crizei politice din țară și acumulării unei uriașe nemulțumiri față de prestația președintelui, amenințat cu suspendarea în Parlament și apoi cu demiterea prin referendum, poate fi asociată tot cu apartenența României la spațiul democratic occidental, bulversat în ultimii ani. Prin metoda analizei comparative, vom încerca să demonstrăm această ipoteză, luând ca repere rezultatele alegerilor din 2024 în mai multe țări și tendințele din ultimii ani. Vor fi integrate principalele concluzii cu privire la alegerile prezidențiale și legislative din câteva state (SUA, Franța, Austria, Slovacia, România), rezultatele alegerilor europene din iunie 2024, alegerile regionale din Germania dar și perspectivele apropiatelor alegeri generale anticipate din 23 februarie 2025.

Din Statele Unite până în estul Uniunii Europene, curentul contestatar anti-sistem și radicalismul furiei alegătorilor au crescut substanțial.

„Suveranismul”, real sau pretins, alimentat sau nu prin manipularea rețelilor sociale, pare să aibă ca numitor comun curentul „anti-globalist”. De la țară la țară, există însă multiple semnificații culturale și ideologice specifice, precum: anti-migraționism, izolaționism, anti-wokism, antieuropeism, antiamericanism, antiliberalism, antioccidentalism, anticapitalism, „pacificism” („neutralism”), naționalism, neolegionarism, tradiționalism, protecționism, conspiraționism, negaționism, naționalism sau rusofilie. Acest revizionism intern, din interiorul democrațiilor liberale, se află în plină încercare de a răsturna ordinea politică liberală. Există un trunchi comun al anti-globalismului dar există și ramificații specifice, de la o societate la alta, care decurg din particularitățile istorice și culturale ale fiecărei țări.

Societățile deschise și democratice, care comunică între ele prin fire văzute și nevăzute, sunt mult mai interconectate decât am crede la prima vedere, având în vedere diferențele de dezvoltare mari dintre ele. Analize și studii internaționale arată aceste legături inevitabile, pe dimensiunile economice și societale³. De la circuitele economice și de infrastructură la cele industriale și tehnologice, de la fluxurile umane la cele de idei, de la mass-media la vectori de opinie și de la tendințe cultural-ideologice sau educaționale la rețelele sociale, democrațiile (încă) liberale împărtășesc anumite *macro-tendințe comune*. Acestea au devenit tot mai vizibile în trecutul apropiat și au atins apogeul în anul electoral 2024.

În schimb, societățile închise și totalitare, chiar dacă învecinate geografic cu democrațiile conectate la lumea occidentală, nu prezintă nicio trăsătură politică și electorală comună cu acestea din urmă. Deci, nu factorul geografic este esențial. Aproximarea între modelele de comportament este dată mai degrabă de tipul de societate, economie și regim democratic, de conexiunile dintre țări, nu de considerentele geopolitice. Este suficient să privim rezultatele alegerilor truate din Rusia (martie 2024) și Belarus (ianuarie 2025), teoretic țări europene, în care „vocea poporului” practic lipsește din procentele aranjate „din pix”, pentru a înțelege ruptura totală între dictaturi, pe de o parte, și procesele cultural-politice care unesc, la bine și la rău, democrațiile aflate în zone destul de îndepărtate unele de altele.

Analiza comparativă va fi deopotrivă cantitativă și calitativă. Vom lua în considerare rezultate procentuale și variații față de precedentele alegeri, dar vom recurge și la evaluarea calitativă a tendințelor înregistrate recent. Testarea ipotezei poate să meargă, desigur, chiar și dincolo de concluziile acestui articol, în anii următori, în contextul post-război de exemplu, în care se va putea verifica dacă și fenomenul invers, adică revirimentul democrațiilor occidentale, se va desfășura tot pe linia unor macro-tendințe comune în spațiul euroatlantic, inclusiv în România. Căci „rotativa istoriei”, cum sugestiv au intitulat acest număr editorii revistei, nu se oprește odată cu alegerile din 2024.

Alegerile recente în spațiul euroatlantic: câștigători, variații, semnificații, macro-tendențe comune

Un mare număr de democrații aparținând spațiului occidental integrat, cuprins între Statele Unite ale Americii și Flancul Estic al NATO, au avut diferite tipuri de alegeri în 2024. Fără îndoială că între aceste țări, societăți, economii, sisteme politice etc., există diferențe mari, date de istorie, cultură, geografie, resurse, probleme locale specifice, instituții, nivel de dezvoltare etc. Și totuși, anumite caracteristici comune s-au făcut simțite iar „elitele politice” au trecut aproape peste tot prin filtrul unor provocări majore. În majoritatea cazurilor, președinții sau premierii aflați la putere anul trecut au pierdut alegerile. Curentul contestatar și dreapta populistă conservatoare au marcat creșteri puternice, polarizarea societăților s-a adâncit iar conflictele externe (războaiele din Ucraina și Orientul Mijlociu) au contat și au avut impact asupra cursului politicii interne.

1.1. Alegerile din SUA

Cele mai intens dezbătute și cu impactul cel mai mare pe plan global au fost alegerile prezidențiale și legislative din SUA. În pofida sondajelor, care ar fi sugerat mai degrabă o luptă foarte strânsă între cele două tabere, decisă la o numărătoare prelungită și tensionată a tuturor voturilor exprimate, abia la câteva zile după Ziua

Votului, s-a dovedit însă că Donald Trump și republicanii au câștigat categoric, pe toate palierele disputate.

Victoria dreptei conservatoare a devenit evidentă încă din seara alegerilor, cu mult înainte de a se încheia numărarea efectivă a ultimelor voturi, fiindcă diferența a fost neașteptat de mare. Sondajele nu s-au confirmat decât în mică măsură, semn că o parte dintre subiecții chestionați nu spun adevărul, atunci când știu că votul lor „nu este pe placul sistemului/guvernării”. La fel se întâmplase în 2016, cu prima alegere a lui Trump și cu Brexitul. Este motivul pentru care întotdeauna suntem „surprinși” de scorul mai mare obținut la alegeri de opțiunile radicale, față de cât indicau sondajele de opinie.

Victoria republicanilor a fost totală, „*all red*”, adică a cuprins Președinția, Senatul (53-47) și Camera Reprezentanților (220-215), plus majoritatea guvernatorilor statelor (27-23). O „Americă roșie” la toate nivelurile politice înseamnă o opțiune majoritară clară și fermă a societății, dincolo de specificitățile regionale cunoscute din SUA (coastele „albastre”, Midwest și sudul „roșii”), dar și o tendință de revenire la paradigma conservatoare, după acumularea unor frustrări percepute ca fiind rezultatul politicilor și exagerărilor progresiste ale democrațiilor.

Donald Trump a câștigat toate cele șapte state-cheie (*swing-states*) care se presupunea că vor face diferența între învingător și învins. Nici măcar unul singur nu a fost câștigat de Kamala Harris. Acest lucru înseamnă

că indecizii centristi, cei care înclină de obicei balanța în aceste state echilibrate aflate în zone geografice variate ale SUA (nord, sud, est, vest), au fost de partea lui Trump. Din Pennsylvania în Arizona, tot ceea ce s-a crezut inițial că va însemna o bătălie strânsă, echilibrată, a fost câștigat de Donald Trump.

Spre deosebire de 2016, când a învins-o pe Hillary Clinton în Colegiul Electoral deși a fost cu trei milioane de voturi populare în urma ei, el a câștigat de data aceasta și votul popular în fața Kamalei Harris, cu 49,9 la sută versus 48,4 la sută. Această diferență de 1,5 la sută a însemnat, practic, un plus de 2,3 milioane de voturi populare al noului președinte față de candidata democrată. Desigur, nu mai contează pentru analizele noastre și a fost poate chiar neelegant din partea fostului președinte Joe Biden să afirme, după alegeri, că „regretă că s-a retras din cursă, fiind convins că ar fi câștigat”⁴.

Față de alegerile din 2020, câștigate de Joe Biden la prezidențiale și de democrați la Senat, variația din 2024 a fost semnificativă – atât în dreptul lui Donald Trump, care a crescut cu aproape trei milioane de voturi (de la 74 la 77 milioane), cât mai ales cu privire la *candidata democraților, care a obținut cu peste șase milioane de voturi mai puține decât obținuse candidatul Joe Biden*, cu patru ani înainte (doar 75, față de 81,2 milioane). Deci, ce s-a întâmplat? În ce măsură a fost „victoria republicanilor”, prin vot pozitiv, și în ce măsură putem spune că, de fapt, „democrații

au pierdut alegerile”, printr-un vot negativ, de respingere a guvernării și a candidatei stângii? Probabil că ambele interpretări sunt valabile.

Respingerea opțiunii democratice (progresiste), respectiv preferarea celei republicane (conservatoare) la nivelul unei părți importante a clasei mijlocii americane, oricum diminuate în ultimul deceniu, pare să fi fost cheia sau esența scrutinului din noiembrie 2024. Extremitățile sociale, ca nivel al veniturilor, și-au păstrat în mare măsură opțiunile tradiționale. Au existat însă câteva milioane de americani, majoritatea din clasa mijlocie salariată sau deținătoare de mici afaceri, care s-au temut mai mult de continuarea cursului politicilor democratice decât de venirea la putere a conservatorilor. Surprinzător a fost și votul peste așteptări acordat lui Trump la nivelul minorităților latino și de culoare sau de către femei, care se presupunea că vor vota masiv pentru Kamala Harris. O serie întregă de mituri și clișee electorale identitare au fost infirmate.

Fie că a fost vorba de migrația ilegală excesivă, ajunsă la peste 11,7 milioane de persoane pe teritoriul SUA în 2024, fie de criminalitatea din marile orașe, în special cele administrate de primari democrați care au descurajat intervențiile ferme ale poliției sau chiar au definanțat poliția, fie de scăderea puterii de cumpărare a clasei mijlocii, fie de facturile la energie, fie de costurile asistenței sociale, fie de „corectitudinea politică” împinsă la cotele paroxistice ale discriminării pozitive a minorităților

rasiale sau de gen în sectorul public, nemulțumirile majorității cetățenilor americani au fost reale și acumulate în timp. Într-o anumită măsură, putem spune că a avut loc și un vot politic anti-sistem.

1.2. Alegerile din Franța

Președintele Macron a surprins pe toată lumea, inclusiv pe propriul său premier Gabriel Attal de la vremea respectivă, și a bulversat scena politică franceză atunci când a anunțat dizolvarea Adunării Naționale și convocarea alegerilor legislative anticipate. Se întâmpla chiar în seara alegerilor europene, pe 9 iunie, după ce RN (Reunirea Națională), partidul lui Marine Le Pen, tocmai câștigase scrutinul, altminteri deloc surprinzător, cu 31,4 la sută.

Sondajele arătau de multă vreme această preferință a alegătorilor francezi. Totuși, președintele și-a explicat oficial mișcarea surprinzătoare spunând că „nu se putea comporta ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat”⁵. Voia să arate că el este șocat de rezultat, deși nu era cazul. A existat o tendință de creștere a curentului conservator protecționist și anti-migraționist înainte de alegerile legislative anticipate, declanșate neinspirat de președinte. 2024 a alimentat însă intens acest curent.

Cel mai probabil, Emmanuel Macron a sperat să inducă un șoc în sistemul politic francez, pentru a opri creșterea RN. Prin particularitatea sistemului electoral al celei de-a cincea Republici, dată de existența turu-

lui al doilea al alegerilor parlamentare, și prin „cordonul sanitar”/”blocul democratic” care se formează de obicei pentru a bloca *lepenismul*, a sperat să obțină o înfrângere a partidului de extremă dreapta, în perspectiva alegerilor prezidențiale din 2027. Efectul rezultat nu a fost însă tocmai cel așteptat.

De parte de a rezolva ceva, alegerile parlamentare anticipate din 30 iunie și 7 iulie au adâncit problemele sistemului politic francez. Nu doar că blocul centrist de guvernare *Ensemble* al președintelui Macron nu a câștigat alegerile, dar și-a redus și mai mult ponderea parlamentară, oricum devenită minoritară după alegerile din 2022. RN a ieșit din nou pe primul loc, la primul tur, cu aproximativ 33 la sută.

Faptul că blocul stângii NFP (Noul Front Popular), incluzând două partide extremiste (comuniștii și Franța Nesupusă, LFI, a lui Jean-Luc Mélenchon), a devansat în primul tur *Ensemble* și a avut mai mulți candidați calificați în turul al doilea, a făcut ca negocierile de retragere tactică anti-RN, între primul și al doilea tur, să avantajeze stânga și să o plaseze în poziția de (aparent) câștigător în turul al doilea. Ca număr de mandate, NFP a ieșit într-adevăr pe primul loc prin acest artificiu politic al negocierilor anti-RN, urmat de centristi și de RN, care a fost izolat de celelalte partide și blocuri. Oricum, niciunul din cele trei blocuri/partide nu a obținut majoritatea în Adunarea Națională. Coaliția improvizată de la turul al doilea, între stânga și centru, s-a destrămat practic